

Dôvodová správa

A. Všeobecná časť

Poslanec Národnej rady Slovenskej republiky Tomáš Valášek predkladá na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky návrh na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.

Cieľom predkladaného návrhu je zlepšiť ekonomickú situáciu mladých ľudí, a zároveň poskytnúť ich zamestnávateľom impulz k legálnemu zamestnávaniu. Návrh je opodstatnený pre vplyv pandémie ochorenia COVID-19 na ekonomickú situáciu mladých ľudí, ako aj negatívnym vplyvom nelegálneho zamestnávania na štátny rozpočet. Vhodným spôsobom na naplnenie týchto cieľov je zvýšenie odvodovej úľavy pre ľudí pracujúcich formou dohody o brigádnickej práci študenta.

Ekonomická kríza spôsobená pandemiou ochorenia COVID-19 mala špecifický dosah na mladých ľudí, ktorí majú nestabilné pracovné pozície. Vzhľadom na povahu ich pracovno-právnych vzťahov a fakt, že často pracujú v sektoroch najviac zasiahnutých pandemiou, boli medzi prvými, kto prichádzal o prácu. Dve tretiny vysokoškolákov a vysokoškoláčok za posledný rok pred pandemiou pracovali. Až 62 % pracujúcich študentov a študentiek pocítilo vplyvom pandémie znížený príjem. Tento výpadok je možné aspoň čiastočne kompenzovať zvýšením čistého príjmu pracujúcich formou dohody o brigádnickej práci študenta, čo bude dosiahnuté schválením tohto návrhu zákona. Toto opatrenie zvýši čistý príjem takto pracujúcej osoby o 27,33 eura (napríklad z 372,67 eura na 400 eur). Táto suma sa bude navyšovať v závislosti od rastu minimálnej mzdy.

Návrh zákona zároveň adresuje dlhodobý problém slovenskej ekonomiky, ktorým je nelegálne zamestnávanie. Kontroly inšpektorátu práce v rokoch 2016 až 2020 zistili pri vyše 124-tisíc vykonaných kontrolách nelegálnu prácu až u 4,99 % kontrolovaných subjektov. Vzhľadom na hroziacu priamu pokutu za nelegálne zamestnávanie vo výške od 2000 eur do 200 000 eur je zrejmé, že časť zamestnávateľov má záujem svoju činnosť zlegalizovať. Zvýšením odvodovej úľavy pre ľudí pracujúcich na dohodu o brigádnickej práci študenta, ktorú obsahuje tento návrh zákona, by sa motivácia legálne zamestnávať výrazne posilnila.

Výška odvodovej úľavy bola navyše naposledy upravená k 1. januáru 2015, čo znamená, že sa nemenila 6 rokov. Za dané obdobie stúpla priemerná mzda o 28 % a minimálna mzda o 64 % (porovnané s priemernou mzdou v roku 2020 a minimálnou mzdou v roku 2021). Návrh zákona obsahuje naviazanie odvodovej úľavy na minimálnu mzdu, čím zamedzuje devalvácii hodnoty odvodovej úľavy.

Vzhľadom na znenie § 227a ods. 1 zákona o sociálnom poistení bude mať okrem mladých ľudí pracujúcich formou dohody o brigádnickej práci študenta prijatie návrhu zákona rovnaký vplyv aj na výšku čistého príjmu a legálne zamestnávanie seniorov a senioriek pracujúcich formou dohody o vykonaní práce alebo dohody o pracovnej činnosti. Konkrétne sa týka osôb, ktoré majú priznaný starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok, výsluhový dôchodok a invalidný dôchodok. Keďže výška odvodovej úľavy sa pre seniorov a seniorky taktiež

nemenila od 1. januára 2015 a taktiež nie je naviazaná na minimálnu mzdu, je toto zvýšenie želané aj pre túto skupinu obyvateľstva, pričom predovšetkým seniorom a seniorkám v ťažkej sociálnej situácii či poberateľom invalidného dôchodku môže výrazne pomôcť pri vyrovnávaní sa s pokračujúcim rastom cien.

Cieľom predkladaného návrhu je zároveň minimalizovať negatívny dopad príjmov mladých ľudí na domácnosti, ktoré spĺňajú podmienky na pomoc v hmotnej núdzi. V súčasnosti sa ich príjem zo závislej činnosti môže prejavovať neadekvátnym znížením pomoci v hmotnej núdzi pre ich rodinu. To zároveň znižuje motiváciu mladých ľudí z týchto domácností legálne pracovať. Preto návrh zákona upravuje spôsob výpočtu pomoci v hmotnej núdzi a vo výsledku aj výšku legálneho príjmu, ktorý môžu dostávať mladí ľudia bez negatívnych následkov pre ich rodinu.

Pri súčasnom stave môže príjem žiakov a žiačok stredných škôl, ako aj študentov a študentiek vysokých škôl, získaný za 12 mesiacov a prevyšujúci trojnásobok hodnoty životného minima, v praxi znamenať zníženie pomoci v hmotnej núdzi pre členov jeho/jej domácnosti. Od 1.7.2021 do 30.6.2022 je výška životného minima 218,06 eura pre plnoletú osobu. Jej trojnásobok je 654,18 eura. Každý študent/ka by pri mesačnom príjme zo závislej činnosti prevyšujúcom 54,52 eura znižoval pomoc v hmotnej núdzi pre domácnosť, ktorej je členom/kou. Pri hodinovej mzde vo výške 4 eurá by takýto študent/ka nemohol/a bez negatívneho vplyvu na rodinné financie pracovať viac ako 13 hodín mesačne.

Súčasný znenie zákona nezohľadňuje realitu týchto domácností, ktorým napríklad začiatkom štúdia na vysokej škole vznikajú dodatočné náklady spojené so štúdiom, bývaním, stravovaním, či cestovaním. Možnými následkami sú odradenie študenta/ky od začiatku štúdia kvôli nepriaznivému vplyvu na rodinné financie, či príjem mimo legálneho rámca (práca „načierno“). Tieto následky sú neželané nielen z pohľadu samotnej domácnosti, ale aj z pohľadu ich vplyvu na štátny rozpočet.

Prijatím návrhu zákona by sa upravil súčasný stav, ktorý poškodzuje konkrétne domácnosti aj štát. Do príjmu domácností uchádzajúcich sa o pomoc v hmotnej núdzi navrhuje nezarátať 50 % mesačného príjmu žiakov a žiačok stredných škôl, ako aj študentov a študentiek vysokých škôl. Takáto výnimka by mala zvýšiť motiváciu študovať a legálne pracovať, pričom zákon o pomoci v hmotnej núdzi podobným spôsobom poskytuje výnimku na aktivačnú činnosť v podobe dobrovoľníckej služby či príjmu zo závislej činnosti v cudzine. Zároveň výrazne zjednodušuje posudzovanie nároku na pomoc v hmotnej núdzi.

Návrh zákona je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a inými zákonmi, medzinárodnými zmluvami a inými medzinárodnými dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná.

B. Osobitná časť

K Čl. I

Navrhuje sa zvýšenie odvodovej úľavy pre ľudí pracujúcich na dohodu o brigádnickej práci študenta a osôb, ktoré majú priznaný starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok,

výsluhový dôchodok a invalidný dôchodok, ktorí pracujú formou dohody o vykonaní práce alebo dohody o pracovnej činnosti. V dôsledku navrhovanej zmeny sa nielen zvýši príjem dotknutých skupín obyvateľstva, ale aj znížia náklady pre zamestnávateľa pri platení povinných odvodov.

K Čl. II

Navrhuje sa zmena výšky zníženia pomoci v hmotnej núdzi vo vzťahu k príjmu žiakov a žiačok stredných škôl, ako aj študentov a študentiek vysokých škôl. Dôsledkom navrhovanej zmeny môže dôjsť k zvýšeniu motivácie mladých ľudí z dotknutých domácností legálne pracovať. Navrhuje sa zmena spôsobu posudzovania príjmu žiakov/čiek a študentov/čiek na účely výpočtu pomoci v hmotnej núdzi z aktuálneho trojnásobku životného minima a úhrnného ročného príjmu na jednoduchší výpočet polovice mesačného príjmu žiakov/čiek a študentov/tiek.

K Čl. III

S ohľadom na predpokladaný priebeh legislatívneho procesu sa navrhuje nadobudnutie účinnosti od 1. januára 2022.